

خاطرات و اسناد حاج احمد (محمود) مرآتی شیرازی

www.ketab.ir

مرآتی شیرازی، احمد، ۱۳۱۷-
خاطرات و اسناد حاج احمد (م. م.) مرآتی شیرازی/ تدوین: جواد عربانی.
تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷.
۳۵۶ ص.
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات، مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛ ۱۳۹۱
خاطرات؛ ۱۴۵.
۳۰۰۰۰۰ ریال: ۵-۶۵۱-۴۱۹-۹۶۴-۹۷۸

فیبا
مرآتی شیرازی، احمد، ۱۳۱۷-
ایران-- تاریخ-- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷-- خاطرات
Iran-- History-- Islamic Revolution, 1979-- Diaries
ایران-- تاریخ-- پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷-- خاطرات
Iran-- History-- Pahlavi, 1941-1978-- Personal narratives
عربانی، جواد، ۱۳۵۹-
مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی
۱۳۹۷ آ ۴/م ۱۵۶۷ DSR
۹۵۵/۰۸۳
۵۵۰۱۸۳۱

سرشناسه :
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
فروست:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: خاطرات و اسناد حاج احمد (عمود) مرآتی شیرازی

تدوین: جواد عباسی

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰ قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۶۵۱-۵

ISBN: 978-964-419-651-5

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، رویه روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۱۱		مقدمه
۱۵		پیشگفتار
		بخش اول
۱۹		خاطرات
۲۱		فصل اول: خانه و تحصیلات
۲۱		نام و نشان
۲۳		والدین
۲۷		برادران و خواهران
۲۹		تحصیلات
۳۱		فصل دوم: نخستین تکا‌پو‌های سیاسی
۳۱		طرفداری از ملی شدن صنعت نفت
۳۳		آشنایی با امام خمینی
۳۸		فعالیت علیه لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی
۳۹		سخنرانی حجت الاسلام فلسفی در مسجد ارک
۴۳		تجمع اعتراضی در مسجد سید عزیزالله
۴۶		جلسات مسجد محمدی
۴۷		رفراندوم انقلاب سفید و تحصن در بیت آیت الله بهبهانی
۵۱		سفر شاه به قم
۵۳		تشکیل هیئت‌های مؤتلفه‌ی اسلامی
۶۱		فصل سوم: بهار طوفانی

۶۱	حمله‌ی به مدرسه‌ی فیضیه
۶۴	برگزاری مجلس بزرگداشت فیضیه
۶۶	بازار در خدمت حاج آقا روح الله
۶۷	محرم ۱۳۴۲ و تظاهرات علیه حکومت پهلوی
۷۵	حماسه‌ی نیمه‌ی خرداد
۸۱	فصل چهارم: در خدمت نهضت (۱۳۴۲-۱۳۴۶)
۸۱	دیدار با امام خمینی
۸۴	در هیئت انصارالحسین
۸۸	ضبط و توزیع سخنرانی‌ها و اعلامیه‌های امام خمینی
۹۰	توزیع اعلامیه‌ی امام خمینی درباره‌ی کاپیتولاسیون
۹۲	ترور و نعلی تصور
۹۸	حضور در دانو و سر حقایق علوی
۹۹	مبادله‌ی پیام با زنانیان
۱۰۲	نخستین تجربه‌ی کار گستر و آشنایی با دانشجویان
۱۰۴	حسابداری در اداره‌ی برق تهران
۱۰۴	ازدواج
۱۰۷	فرزندان
۱۰۹	فصل پنجم: دستگیری و زندان
۱۰۹	تکثیر و توزیع نامه‌ی امام
۱۱۳	تحت تعقیب ساواک
۱۱۸	بازگشت به تهران و دستگیری
۱۱۹	حبس انفرادی در قزل قلعه
۱۲۵	در زندان قصر
۱۲۹	فصل ششم: فعالیت‌های سیاسی از آزادی تا پیروزی
۱۲۹	زیر نظر مأموران ساواک

۱۳۰	طرح حکومت اسلامی
۱۳۱	خاطراتی از سازمان مجاهدین خلق
۱۳۲	جلسات مکتب القرآن شهید بهشتی
۱۳۴	پشتیبانی از نهضت امام (فعالیت‌های عام‌المنفعه)
۱۳۴	تأسیس صندوق‌های قرض‌الحسنه
۱۳۸	مشارکت در تأسیس شرکت فیلم
۱۳۹	عضویت در شرکت سبزه
۱۳۹	عضویت به قم
۱۴۱	یک‌م و ر هوای رژیم
۱۴۲	سفر به پاریس و دیدار با امام خمینی
۱۴۵	فعالیت در کمیته‌ی استقبال
۱۴۷	فصل هفتم: در خدمت مجاهدین انقلابی
۱۴۷	همکاری با کمیته‌ی امداد امام خمینی
۱۵۱	فعالیت در صندوق امداد امام خمینی
۱۵۳	تأمین نیازهای برخی از واحدهای سپاه
۱۵۳	همکاری در برخی امور مدرسه‌ی علوی
۱۵۵	فعالیت در بنیاد خدمات اسلامی
۱۵۸	سخن پایانی؛ روایت دیدار رهبری با بازاریان انقلابی

بخش دوم:

۱۶۱	اسناد و تصاویر
۱۶۳	فهرست موضوعی اسناد
۳۲۵	کتابنامه
۳۳۵	نمایه

مقدمه

به اعتقاد مورخان نزدیکترین گذشته به زمان زندگی محقق، می‌تواند بهترین عرصه برای پژوهش‌های تاریخی باشد. گذشته‌ی نزدیک به زمان حال، برای معاصران قابلیت درک بیشتر و مشترکی دارد؛ در نتیجه درک و فهمی گفتمانی ملموس‌تری درک می‌شود و برداشت تاریخنگاران از آن آسان‌تر و به‌روزر می‌گردد.

بررسی سهم و جایگاه افشار گویا در مسیر انقلاب اسلامی و مطالعه‌ی دیدگاه‌های آنان در چهل سال اخیر، مطالعه‌ی بازار، مساجد، مدارس، دانشگاه‌ها و... با محوریت تاریخ انقلاب اسلامی و نیز بررسی اجزای فقه، سیاسی، فرهنگی، اعتقادی مسیر تکوین و تداوم جریان انقلاب، از جمله رهیافت‌هایی است که باعث افزایش مطالعه‌ی اجتماعی پیرامون انقلاب اسلامی می‌گردد. افزون بر آن، با توجه به اینکه انقلاب اسلامی تا حد زیادی ماهیت کاریزماتیک داشته و این ماهیت را تحت تأثیر حوادث پس از انقلاب نیز تا حد زیادی حفظ کرده است، توجه به تلقی و برداشت‌های افشار مردم از «انقلاب اسلامی» نیز حائز اهمیت بوده و در تثبیت و اعتلای آرمان‌ها و یا تصحیح راهبردها نظام جمهوری اسلامی تأثیرگذار خواهد بود.

شناخت طرز تلقی جامعه از اهداف و آرمان‌های انقلاب و تحلیل آن، به‌گونه‌ای که راه را برای تعالی کشور هموار کند، تا اندازه‌ای نیز برعهده‌ی محققان تاریخ انقلاب اسلامی است. درواقع مهم‌ترین هدف علم تاریخ، که موضوعات تاریخی را در پیوستگی مستمر حال و گذشته مطالعه می‌کند، بهترشدن وضع موجود جامعه و کمک به این امر از طریق

آگاهی بخشی است.

کتاب «خاطرات و اسناد حاج احمد (محمود) مرآتی شیرازی» در واقع کوششی از سوی مرکز اسناد انقلاب اسلامی است که با هدف افزایش مطالعه‌ی اجتماعی پیرامون انقلاب اسلامی تقدیم جامعه‌ی کتاب‌خوان کشور می‌گردد. در پایان ضمن تشکر از زحمات تدوین‌گر محترم، از معاون محترم تاریخ شفاهی، جناب آقای دکتر مرتضی میردار و سایر همکاران محترم در مؤسسه‌ی فرهنگی هنری تقدیر و تشکر می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی

www.ketab.ir

پیشگفتار

تاریخ انقلاب اسلامی تاریخ فداکاری‌ها و مجاهدت‌های مردان و زنانی است که در دوران تاریک استبداد، به پیروان از مرجع تقلیدی بیدار دل، پرچم مبارزه را بر دوش گرفتند و تلخی‌ها و مرارت‌های مبارزه و دستگیری را بر آن، شکنجه، تبعید و... را به جان خریدند. روایت آنان از انقلاب اسلامی، روایتی زنده، که باریده واسطه است و می‌تواند ابعاد و زوایای پنهان یکی از بزرگ‌ترین انقلاب‌های معاصر را روشن کند یکی از کسانی که در تاریخ انقلاب اسلامی و از آغازین روزهای نهضت امام خمینی به این نهاد عظیم مردمی پیوست و در راه تحقق آن سختی‌های فراوانی به جان خرید، حاج احمد راتی شیرازی است.

حاج احمد مرآتی شیرازی در ۱۳۱۷ش در خانواده‌ای ارثی در تهران به دنیا آمد. از کودکی به واسطه‌ی حضور پدرش در هیئت‌های مذهبی، پایتخت هیئت‌های مذهبی باز شد و در آن محیط، با معارف دینی آشنا شد. هم‌زمان در جلسات تدریس تراش پدرش حضور یافت و از معرفت قرآنی نیز سیراب گردید. در نوجوانی و با ورود به بازار، وارد نیای کسب‌وکار و نیز فعالیت‌های سیاسی- مذهبی توأمان شد چرا که بازار تهران مرکز تظاهرات سیاسی نیز بود. از همین گذر، درحالی که پانزده سال بیشتر نداشت، شاهد وقوع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ و سقوط دولت مردمی دکتر محمد مصدق بود. حضور در مسجد محمدی فرصت مغتنمی بود تا از دروس دینی عالمی پارسا بهره‌مند گردد. در همین مسجد حلقه‌ی دوستی با دوستانی شکل گرفت که مقدر بود در همه‌ی مسیر دشوار زندگی، همراه‌شان باشد؛ دوستان دوران نوجوانی و جوانی که همراه با آنان وارد نهضت امام خمینی شد. احمد مرآتی همراه با جوانانی چون شهید حاج مهدی عراقی، مرحوم حبیب‌الله عسکراولادی، حاج محسن رفیق‌دوست و...

از ۱۳۴۰ و با شنیدن وصف حاج آقا روح الله خمینی از زبان علامه امینی، مؤلف الغدير، پای در مسیری نهاد که «امام خمینی» آغاز کرده بود و آن مبارزه علیه رژیم پهلوی بود.

شکل گیری هیئت های مؤتلفه ای اسلامی یکی از مهم ترین ثمرات آغاز نهضت امام خمینی بود، تشکلی که توسط هیئت های مذهبی بازار تهران و با ارشاد امام خمینی تشکیل شد و رهبری مبارزات در تهران خاصه بازار تهران را عهده دار شد. با تشکیل این تشکل سیاسی - مذهبی، احمد مرآتی مانند اغلب جوانان متدین بازار تهران، به آن تشکل پیوست و همراه با بزرگانی چون شهید حاج مهدی عراقی و... در اعتراض های مردم تهران خاصه بازاریان علیه سیاست های محمدرضا شاه حضور داشت و خاطرات او از این روزها، خواندنی است. ارتباط وثیق و مداوم بیت امام خمینی در قم و تلاش در انتقال اعلامیه ها و نوار سخنرانی های ایشان به تهران دیگر تلاش های او بود. در نیمه ی خرداد ۱۳۴۲ و با دستگیری امام خمینی، همراه با دیگر نیروها، مدتی در قیام مردمی علیه رژیم پهلوی شرکت داشت و در آن روز شاهد به خاک و خون کشیده شدن مردمی شد که در اعتراض به دستگیری مرجع تقلیدی مبارز، به پا خاسته بودند. پس از قیام ۱۱ خرداد ۱۳۴۲ نیز به فعالیت های سیاسی خود در قالب هیئت های مؤتلفه ای اسلامی ادامه داد و به توزیع اعلامیه ی امام خمینی علیه کاپیتولاسیون نقشی ویژه داشت.

یکی از مهم ترین فرازهای خاطرات حاج احمد مرآتی، اهتمام هیئت های مؤتلفه ای اسلامی به تشکیل گروهی برای اعدام انقلابی حسنعلی منصور، نخست وزیر بود. حاج احمد مرآتی که ابتدا در تیم نظامی هیئت های مؤتلفه عضویت داشت، خاطراتی بالغ از اردوی شهید عراقی برای آموزش شاخه ی نظامی مؤتلفه دارد. تلاش برای احیای مجدد هیئت های مؤتلفه ای اسلامی پس از دستگیری رهبران آن تشکل و ارتباط با زندانیان سیاسی از دیگر تلاش های احمد مرآتی در مبارزه با رژیم پهلوی بود. در ۱۳۴۶ یکی از مهم ترین حوادث زندگی حاج احمد مرآتی رقم خورد؛ وی به دلیل حضور در تیم توزیع سراسری اعلامیه ی امام خمینی علیه رژیم اشغالگر اسرائیل و نیز نامه ی امام خمینی به هویدا، نخست وزیر وقت، تحت تعقیب قرار گرفت و سپس دستگیر شد و رنج زندان و شکنجه را به جان خرید و در نهایت محاکمه و به سه ماه زندان محکوم گردید. وی پس از آزادی به مبارزات خود ادامه داد و در تأمین نیازهای

نهضت و نیز تأسیس برخی نهادهای فرهنگی برای اهداف مذهبی-سیاسی، نقش زیادی داشت. در پاییز ۱۳۵۷ به پاریس رفت و مدتی در نوفل‌لوشاتو در خدمت امام خمینی بود و پس از بازگشت به کشور در کمیته‌ی استقبال از امام خمینی فعالیت کرد.

ایشان پس از پیروزی انقلاب اسلامی به فعالیت در نهادهای انقلابی با رویکرد عام‌المنفعه پرداخت؛ ابتدا به کمیته‌ی امداد امام خمینی رفت و در ساماندهی امور آن نهاد انقلابی کوشید. سپس در صندوق امداد امام خمینی به فعالیت پرداخت و هم‌زمان در تأمین پاره‌ای نیازهای سپاه پاسداران انقلاب اسلامی فعال بود. آنگاه به بنیاد خدمات اسلامی رفت و مسئولیت آن بنیاد را برعهده گرفت و از این رهگذر، در خدمت مردم محروم قرار گرفت که تاکنون ادامه دارد.

خاطرات ایشان در دو بخش تنظیم و تبویب یافته است: بخش اول به خاطرات حاج احمد مرآتی شیرازی پرداخته شده است و در بخش دوم اسناد برجای‌مانده از مبارزات ایشان ارائه می‌شود. در بخش اول این کتاب در هر فصل، برهه‌ای از حیات فردی و سیاسی احمد مرآتی از زبان ایشان روایت شده است. حاج احمد مرآتی در فصل اول، به خانواده و تحصیلاتشان پرداخته‌اند و در فصل دوم، نخستین تکاپوهای سیاسی از ملی‌شدن صنعت نفت، آشنایی با امام خمینی، واکنش‌های مردم تهران به ارایع انجمن‌های ایالتی و ولایتی تا عضویت در هیئت‌های مؤتلفه‌ی اسلامی را مورد بحث قرار داده‌اند. خاطرات ایشان از اعتراض مردم تهران به لوایح انجمن‌های ایالتی و ولایتی، روایتی کوتاه و بی‌واسطه و خواندنی است. ایشان در فصل سوم به بهار طوفانی یا بهار ۱۳۴۲ پرداخته‌اند و به رژیم پهلوی به فیضیه، دستگیری امام خمینی و قیام پانزده خرداد را روایت کرده‌اند. در فصل چهارم خاطرات خویش از تلاش‌های فعالان انقلابی در دوران حصر امام خمینی، کاپیتولاسیون و تبعید امام خمینی به خارج از کشور و اقدام هیئت‌های مؤتلفه‌ی اسلامی در اعدام انقلابی حسنعلی منصور سخن گفته‌اند. فعالیت در یکی از دانشگاه‌های اطراف تهران و نیز برق مهران و نیز ازدواج و فرزندان از دیگر قسمت‌های این فصل است که راوی با زبانی صمیمی، به روایت این فرازها پرداخته است.

در پنجمین فصل این کتاب راوی به مهم‌ترین برهه از حیات سیاسی خویش پرداخته

است؛ توزیع اعلامیه‌های امام خمینی، دستگیری و زندان. روایت ایشان از درون زندان و شکنجه‌های خود و دیگر شخصیت‌های مبارز از مهم‌ترین قسمت‌های این فصل است. آزادی از زندان، فعالیت در تأمین نیازهای مالی نهضت، فعالیت‌های عام‌المنفعه، دیدار با امام خمینی در نوفل‌لوشاتو و ارائه‌ی تصویری واضح از آن مکان محوری در روند انقلاب اسلامی، فعالیت‌ها در کمیته‌ی استقبال و روزهای خوب پیروزی، محورهای فصل ششم این کتاب را تشکیل می‌دهد. حاج احمد مرآتی در واپسین فصل این کتاب به روایت تشکیل نهادهایی چون کمیته‌ی امداد امام خمینی، صندوق امداد امام خمینی و بنیاد خدمات اسلامی پرداخته و مأموریت‌ها و فعالیت‌های خود در آن نهادها را روایت کرده است. دیدار با رهبری همراه با جمعی از بازاریان دهه‌ی ۱۳۴۰ آخرین قسمت این فصل است که در آن حاج احمد مرآتی گزارشی از سخنان رهبری درباره‌ی بازار و بازاریان را ارائه داده است.

در پایان لازم به ذکر است آقایان حاج احمد مرآتی، دکتر علیرضا اسلامی، دکتر مرتضی میردار، حاج قاسم بریزی، دکتر رحیم نیکبخت و همچنین دکتر داود قاسم‌پور که بی‌همراهی‌اش این اثر امکان انجام نیافت و نیز آقایان نیک‌نژاد و خورشیدی کمال تشکر و قدردانی را داشته باشم.

جواد عربانی

دی‌ماه ۱۳۹۶